

7. märts 2023

Lahend 54003/20 - austus eraelu vastu ning õiguste piiramise kitsendused

Kogan ja teised vs. Venemaa

Artiklid 8-1 ja 18

Asjaolud

Neli kaebajat on sama perekonna liikmed. Esimene kaebaja on Ameerika Ühendriikide kodanik, kes kolis 2009. aastal Venemaale, et elada ja töötada inimõiguste valdkonnas. 2012. aastal sai temast Venemaal inimõiguste rikkumiste ohvritele õigusabi osutava valitsusvälise organisatsiooni Legal Assistance – Astreya (“Astreya”) direktor, mis on esitanud EIK-sse palju edukaid taotlusi. Teine kaebaja on esimese kaebaja abikaasa, kes on Venemaa kodanik ning praktiseeriv advokaat, kes on samuti aidanud isikutel esitada kaebusi EIK-sse. Teised kaebajad on kaks nende alaealist last.

2020. aastal taotles esimene kaebaja Venemaa kodakondsust. Föderaalsete Julgeolekuteenistuse Moskva osakond (edaspidi “FSB”) teatas Moskva siseministeeriumile (edaspidi “MSM”), et esimese kaebaja taotlust ei rahuldatud, kuna ta kujutas endast ohtu riigi julgeolekule ja soovitas tema elamisloa tühistamist. MSM tühistas esimese kaebaja elamisloa ja jättis rahuldamata kaebaja kodakondsustaotluse avalikustamata riikliku julgeoleku kaalutlustel. Esimene kaebaja vaidlustas otsuse edutult ülemkohtus. 2020. aasta detsembris esitati talle süüdistus migratsioonireeglite rikkumises. 2021. aasta aprillis lahkusid kaebajad Venemaalt.

EIK-sse pöördudes tuginevad kaebajad artiklitele 8 ja 18 ning leiavad, et esimese kaebaja elamisloa tühistamine kujutas endast sekkumist kaebajate õigusse oma pereelu austamisele ning esimese ja teise kaebaja õigusesse oma eraelu austamisele niivõrd, kui see puudutas nende kutsetegevust. EIK ei pidanud otsustama vaidlustatud meetme „seadusele vastavuse“ ja „õiguspärase eesmärgi“ nõuete üle, kuna asja asjaoludel ei olnud see demokraatlikus ühiskonnas vajalik.

EIK seisukohad

Artikkel 8

Esimese kaebaja elamisloa tühistamine kujutas endast sekkumist kaebajate õigusse oma pereelu austamisele ning esimese ja teise kaebaja õigusesse oma eraelu austamisele niivõrd, kui see puudutas nende kutsetegevust. EIK ei pidanud otsustama vaidlustatud meetme „seadusele vastavuse“ ja „õiguspärase eesmärgi“ nõuete üle, kuna asja asjaoludel ei olnud see demokraatlikus ühiskonnas vajalik.

EIK märkis, et esimese kaebaja osas algatatud menetluses puudusid piisavad menetluslikud tagatised. Elamisloa tühistamise aluseks olnud FSB aruande sisu ei olnud esimesele kaebajale teatavaks tehtud ega ka EIK-ile valitsuse poolt avaldatud. Esimesele kaebajale teatati sellest aruandest alles tema kohtuasja eelistungil ja seetõttu ei olnud tal piisavalt aega valmistuda oma juhtumi läbivaatamiseks esimese astme kohtus. Samuti ei sisaldanud siseriiklike kohtute otsused ühtegi põhjust, miks teda peeti riiklikule julgeolekule ohtlikuks, ega ka talle süüks pandud tegude üldist kirjeldust. Selle tulemusena ei olnud esimesel kaebajal isegi ülevaadet tema vastu esitatud süüdistustest, mistõttu ei olnud tal võimalik tema vastu esitatud faktiväiteid vaidlustada ega neile võistleva menetluse käigus vastata. Siseriiklikud kohtud olid seega allutanud MSM otsuse puhtalt formaalsele kontrollile, mille tulemusena ei saanud esimene kaebaja oma juhtumit tõeliselt arutada. Lisaks ei suutnud siseriiklikud kohtud, vastupidiselt artiklile 8, kohaldada EIK kehtestatud üldpõhimõtteid ega leidnud tasakaalu riiklike julgeolekuhuvide ja kaebajate õiguse vahel oma perekonna- ja eraelu austamisele. EIK leidis, et sellest

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary’ d.

tulenevalt oli tema elamisloa tühistamise menetluses tehtud suuri menetlusvigu, mis kahjustasid selle õiglust ja ületasid riigi julgeoleku kaalutlustel väljasaatmise puhul lubatud menetluspiiranguid.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 18

Siseriiklikud ametivõimud teadsid hästi, et esimene kaebaja ei olnud pelgalt eraisik, vaid tuntud inimõiguste jurist ning, et vaidlustatud piirang ei mõjuta mitte ainult teda isiklikult, vaid seab ohtu ka tema töö. Esimesel kaebajal oli suur esindamiskogemus ning tema juhitud organisatsioon oli pakkunud õigusabi paljudele inimõiguste rikkumiste ohvritele. Seega võis sekkumine avaldada jahutavat mõju tema kolleegidele või vaigistada paljusid teisi isikuid, keda ta esindas ja, kes väitsid end olevat Venemaal inimõiguste rikkumiste ohvrid.

Riigi toetatud meediaväljaannete uudised, mis rõhutasid esimese kaebaja elamisloa tühistamist, näitasid tugevat negatiivset eelarvamust tema ja tema õiguslase töö kohta, kujutades teda avalikult riigivaenulikuna. Ametivõimude suutmatust tegutseda seoses tema kaebusega Interneti-ähvarduste kohta oli samuti kaasa aidanud survele, mis lõi vaenuliku õhkkonna tema osas. Lisaks oli tema kirjeldus sündmustest enne ja pärast elamisloa tühistamisest olnud üksikasjalik, järjepidev ja seda toetas kirjalik materjal, mille autentsust ja täpsust ei seatud kahtluse alla. Valitsuse alternatiivse selgituse või eituse puudumisel omistas EIK esimese kaebaja väidetele tema kontakti kohta ja koopiatele kirjavahetusest eeldatava FSB esindajaga suure tõendusliku väärtuse. See toetas kaebaja väiteid, et seoses tema tööga Astreyas avaldati talle survet.

Arvestades valitsuse suutmatust esitada Astreyale suunatud väidetava õiguskaitsetegevuse kohta ühtegi mõistlikku ja jätkusuutlikku selgitust või materjale ning arvestades esimese kaebaja esitatud dokumente, oli EIK jaoks ilmne, et vähemalt üks läbiotsimine toimus, mida antud olukorras võib pidada täiendavaks survemärgiks. Lisaks ei olnud menetluslikud vead väheolulised ning seadsid koos vaadatuna tõsise kahtluse alla valitsuse väite, et esimese kaebaja elamisloa tühistamise peamiseks põhjuseks olid tõe poolest riigi julgeolekuhuvid.

EIK leidis, et esimene kaebaja oli seisnud silmitsi ületamatu takistusega MSM otsuse vaidlustamisel, mis viitas ametivõimude kavatsusele jätta ta ilma seaduslikust alusest Venemaale jäämiseks. Euroopa Liidu kõrgeima tasandi organid olid leidnud, et tema elamisloa tühistamine ei olnud midagi muud kui Venemaa sõltumatule kodanikuühiskonnale avaldatava surve peegeldus. EIK ei jätnud tähelepanuta üldist vaenulikku konteksti ning poliitilist ja sotsiaalset õhkkonda, milles paljud valitsusvälised organisatsioonid, inimõiguste kaitsjad ja muud kodanikuühiskonna osalejad olid viimastel aastatel Venemaal tegutsenud, sealhulgas rangeid piiranguid nende rahastamisele või projekte, mis olid nende tegevusele märkimisväärselt jahutavat mõju avaldanud.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 18 rikkumise koosmõju artikliga 8.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 9800 eurot. Lisaks mõistis EIK välja erinevad summad menetluskulude katteks.

Lahendile on lisatud ühe kohtuniku eriarvamus.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

7. märts 2023

Lahend 27227/17 - usuvabadus ja diskrimineerimiskeeld

Ossewaarde vs. Venemaa

Artiklid 9 ja 14

Asjaolud

Kaebaja, baptistikristlane, korraldas oma kodus regulaarselt inimeste kogunemisi palvetamiseks ja piibli lugemiseks. Kaebaja kutsus inimesi isiklikult nendele kogunemistele kui ka pannes kutseid inimeste postkasti. Pärast ühte sellist juhtumit süüdistati teda mitte-Vene kodanikuna ebaseadusliku misjonitöö tegemise haldusõigusrikkumises, eelkõige teadete tahvlitele usuteenistuse kutsete paigutamises, mida tõlgendati kui teabe levitamist tema usu kohta mittekuuluvate inimeste seas. Lisaks süüdistati teda ilma registreeringuta misjonitöö tegemises. Ta mõisteti nendes tegudes süüdi ning talle määratai 40 000 rublane trahv. Tema edasikaebed ei olnud edukad.

EIK-sse pöördudes tugineb kaebaja artiklitele 9 ja 14 ning kaebab selle üle, et teda trahviti ja väidab, et ta ei olnud ühegi usuühenduse liige ning, et tal oli õigus levitada oma isiklike usulisi veendumusi. Samuti leiab ta, et teda diskrimineeriti kodakondsuse alusel, sest USA kodanikuna määrati talle suurem trahv kui Venemaa kodanikule.

EIK seisukohad

Artikkel 9

Kaebaja süüditunnistamine misjonitegevusele kohalduvate uute seaduslike nõuete täitmata jätmises kujutas endast sekkumist tema usuvabaduse õigusesse, mis põhines ususeaduse ja haldusõiguserikkumiste seadustiku uuendatud sätetel. Puudusid tõendid selle kohta, et kaebaja, kes oli evangelisatsiooniga tegelenud üle 10 aasta, oleks kasutanud ebasobivaid proselütismi meetodeid või sundinud kedagi vastu tahtmist usukogunemistele osalema. Peale selle ei olnud mingeid viiteid sellele, et kaebaja religioosne kõne sisaldas väljendeid, mille eesmärk oli vihkamise, diskrimineerimise või sallimatuse levitamine, õhutamise või õigustamine. Seetõttu oli teda karistatud üksnes uute misjonitöö suhtes kohaldatavate juriidiliste nõuete täitmata jätmise eest, mis kehtestati 2016. aastal terrorismivastase paketi osana.

Uus seadusandlus muutis süüteoks misjonitöö tegemise eluruumides, mis ei kuulu usuühingule ega pole üüritud usuühenduse poolt, ning misjonitöö suhtes kehtis ka usuühingu eelneva loa nõue. Need eeskirjad ei jätnud ruumi kaebaja olukorras olevatele inimestele, kes tegelesid individuaalse evangelisatsiooniga. Eelneva loa nõue oli välistanud ka spontaansete usuliste arutelude võimaluse oma usundi liikmete ja mittekuuluvate inimeste vahel ning koormasid religioosset väljendust suuremate piirangutega kui muud väljendusviisi.

Valitsus ei olnud selgitanud misjonitöö uute nõuete kehtestamise põhjuseid. Siiski oli ilmne, et seni, kuni uued piirangud ei reguleeri religioosse väljenduse sisu ega selle edastamise viisi, ei olnud need sobivad kaitsma ühiskonda vihakõne eest ega kaitsma haavatavaid isikuid ebaõigete viiside eest, mis oleks võinud olla misjonitegevuse reguleerimise legitiimne eesmärk. EIK leidis, et seetõttu ei olnud veenvalt tõendatud vajadust selliste uute koormavate piirangute järele, mis piirasid misjonitegevust ja mille täitmata jätmise eest kaebajat karistati. Lisaks ei olnud kaebaja karistamine usulise rühmituse asutamisest ametivõimudele teatamata jätmise eest demokraatlikus ühiskonnas vajalik.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 9 rikkumise.

Artikkel 14 koosmõjus artikliga 9

Venemaa haldusõigusrikkumiste seadustiku kohaselt karistatakse ebaseadusliku misjonitöö rikkumises süüdi mõistetud isikut erinevalt sõltuvalt sellest, kas rikkuja oli Venemaa kodanik või mittekodanik. Viimasel juhul oli minimaalne trahv 6 korda kõrgem kui Vene kodanikul ja kohaldati lisakaristust – riigist väljasaatmist. Seetõttu oli see säte kehtestanud sarnases olukorras olevate isikutele erinevalt – koheldi erinevalt lähtuvalt isiku kodakondsusest. Valitsus oli jätnud märkimata, millist legitiimset eesmärki erineva kohtlemisega taotleti ning kuidas seda saab objektiivselt ja mõistlikult põhjendada. Kuigi täiendava väljasaatmise karistuse kohaldamine eranditult mittekodanikele võis olla objektiivselt põhjendatud asjaoluga, et seda ei saanud kohaldada kodanike suhtes, ei olnud õigustatud oluliselt kõrgemaid minimaalseid trahve, mida kohaldatakse mittekodanikele seoses sama teoga. Seda erinevat kohtlemist näis raske ühildada ka religiooniseaduse sätetega, mis nägi ette, et Venemaal seaduslikult viibivad mittekodanikud võivad kasutada õigust usuvabadusele samadel tingimustel kui Venemaa kodanikud.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 14 rikkumise koosmõjus artikliga 9.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa peab kaebajale maksma varalise kahju hüvitiseks 592 eurot, mittevaralise kahju hüvitiseks 10 000 eurot ning kulude katteks 4000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

9. märts 2023

Suurkoja otsus 36345/16 - õigus era- ja perekonnaelu austamisele

L.B. vs. Ungari

Artikkel 8

Asjaolud

Ungari Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA) avaldas kooskõlas 2003. aasta maksuhalduse seadusega kaebaja isikuandmed (sh tema nime ja koduse aadressi) oma veebilehel. Algselt olid kaebaja andmed nimekirjas, kus kajastati isikuid, kes ei täida maksukohustust, lähtudes maksuhalduse seaduse § 55 lg-st 3 ja seejärel peamiste maksuvõlglaste nimekirjas vastavalt § 55 lg-le 5. Maksuvõlglaste isikuandmete süstemaatiline ja kohustuslik avaldamine, mis võeti kasutusele vahendina maksueeskirjade eiramise vastu võitlemiseks, puudutas kõiki maksumaksjaid, kes olid kvartali lõpus võlgu üle 10 miljoni forinti (ligikaudu 28 000 eurot) kauem kui 180 järjestikust päeva.

12. jaanuari 2021. aasta [otsuses](#) leidis EIK-i koda viie poolt- ja kahe vastuhäälega, et artiklit 8 ei rikutud, leides, et juhtumi asjaoludel ei pannud kaebaja isikuandmete avaldamine tema eraelule oluliselt suuremat koormust, kui oli olnud vajalik riigi õigustatud huvide edendamiseks.

31. mail 2021 rahuldab suurkoja kolleegium kaebaja taotluse asja menetlemiseks suurkojale.

Kaebaja tugineb artiklile 8 ning leiab, et demokraatlikus ühiskonnas pole vaja avaldada tema andmeid Ungari Maksu- ja Tolliameti veebilehel ja see rikub tema õigust eraelule. Kaebaja väidab, et tema andmete kättesaadavaks tegemise peamine eesmärk on tema avalik häbistamine ja see tähendab rünnakut tema maine vastu.

EIK seisukohad

Asja läbivaatamine suurkojas piirdus kaebaja isikuandmete teistkordse avaldamisega maksuvõlglaste nimekirjas, kuna esimene avaldamine oli lõppenud rohkem kui 6 kuud enne, kui kaebaja esitas kaebused EIK-le. Lisaks ei saanud suurkoda rahuldada kaebaja kaebusi, mis puudutasid tema isikuandmetele hilisemat juurdepääsu maksuhalduri veebilehe otsinguliidese kaudu. Samas EIK uuris kaebaja väited, mille kohaselt rünnati tema mainet.

Artikkel 8

EIK leidis esmalt, et MTA poolt kaebaja isikuandmete avaldamine olid kaasa toonud sekkumise kaebaja õigusesse oma eraelu austamisele. Eelkõige olid kaebaja kohta avaldatud andmed, sealhulgas tema nimi ja kodune aadress, selgelt käsitletud kaebaja eraelu. EIK ei näinud põhjust kahelda, kas see sekkumine oli „koosõlas seadusega” konventsiooni tähenduses. Vaidlust selle üle, et sekkumise aluseks oli maksuhalduse seaduse § 55 lg 5 ei olnud.

EIK nõustus, et suuremate maksuvõlglaste andmete avalikustamise eesmärk oli parandada maksudistsipliini ja anda ülevaade potentsiaalsete äripartnerite fiskaalolukorrast. Järelikult oli sekkumisel õiguspärane eesmärk.

Seega käesolevas asjas oli põhiküsimuseks see, kas oli leitud õige tasakaal ühelt poolt ülaltoodud legitiimsete eesmärkide ja huvide vahel ning teiselt poolt erasikute huvi vahel kaitsta teatud liiki andmeid, mida riik avaldab maksude kogumise eesmärgil.

EIK märkis, et kuigi lepinguosalistel riikidel on maksude kogumise tagamiseks rakendatava skeemide kehtestamisel lai kaalutusõigus, siis samas see ei tohi olla piiramatult ning väljaspool kohtu kontrolli. Ungari maksuametil ei olnud siseriikliku õiguse alusel kaalutusõigust maksumaksja isikuandmete avaldamise vajaduse ülevaatamiseks. Sõltumata subjektiivse süü või muude individuaalsete asjaolude olemasolust või puudumisest oli avaldamine kohustuslik ning kõik maksuhalduse seaduse § 55 lg-s 5 sätestatud objektiivsetele kriteeriumidele vastavad maksuvõlglaste nimekirjad tuli avaldada nende nime ja kodusadressi järgi vastavas nimekirjas MTA veebisaidil. Teavet avaldati seni, kuni võlg oli tasumata või kuni see ei olnud enam täitmisele pööratav. Teisisõnu 2003. aasta maksuhalduse seaduses sätestatud avaldamisepoliitika ei eeldanud konkureerivate üksikisikute ja avalike huvide kaalumist.

EIK leidis, et maksuvõlglaste avaldamine nimekirjas ise ei olnud iseenesest problemaatiline, kuid EIK hinnangul oli vaja hinnata kas seadusandja oli kaalunud konkureerivaid huve, võttes arvesse isikuandmete, näiteks kodusadressi, lisamist sellesse nimekirja. EIK leidis, et parlament ei olnud piisavalt hinnanud konkureerivaid huve ja seda, et andmete avaldamisega (sh kodusadressi avaldamisega) kaasnevad riskid. Samuti leidis EIK, et oli pööratud vähe tähelepanu Interneti ülemaailmsele levikule.

EIK leidis, vaatamata kostjariigi laiale kaalutusõigusele selles valdkonnas, et maksuvõlglaste andmete (sh koduste aadresside) süstemaatiline avaldamine kostjariigi poolt toodud põhjustel ei ole "demokraatlikus ühiskonnas vajalik" ning, et kostjariigi ametiasutused olid jätnud tasakaalustamata konkureerivad huvid õiglase tasakaalu saavutamiseks. Sellest tulenevalt tuvastas EIK 15 poolt- ja 2 vastuhäälega artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis 16 poolt- ja 1 vastuhäälega, et rikkumise tuvastamine on iseenesest piisav õiglane hüvitis kaebajale tekitatud mittevaralise kahju eest. Lisaks otsustas EIK 15 poolt- ja 2 vastuhäälega, et Ungari peab kaebajale maksma 20 000 eurot kulude katteks.

Otsusele on lisatud eriarvamused

[Suurkoja otsus](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)